ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

№12
2025

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 598 sahifa,
2-dekabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Doniyorov S. M. –"Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA CODEРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA

Yangi O‘zbekiston sharoitida ayollar ijtimoiy faolligini oshirishda psixologik motivatsiya va o‘z-o‘zini rivojlantirish strategiyalari 26
Xuseynova Abira Amanovna

Pragmalinguodidactic Principles in Teaching English for Philologist Students and their Application in Intercultural Communication 31
Arzieva Bibi-Sanem Aynazarovna

Metakognitiv ko‘nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan biologiya o‘quv materiallarini loyihalash, joriy etish va samaradorligini baholash 35
Abdurasulova Gulrux Habibullayevna

Oligofreniya holatida neyropsixologik tashxislar qo‘llanilishining umumiy masalalari 40
Akramov Dostonbek Ikromjon o‘g‘li, Xojialiyeva Sarvinoz Elyorjon qizi

Oliy ta’lim muassasalari talabalarida kreativ kompetensiyani rivojlantirish pedagogik muammo sifatida ... 44
Asatova Dildora Aslamovna

Ingliz tili o‘qish ko‘nikmalarini takomillashtirishda autentik manbalarning roli 49
Bekmuratova Nargiza Arislanbayevna

Insultdan keyingi nutqni tiklashda logopedik reabilitatsiya va nevrologik muolajalar integratsiyasi 52
Boltaboyeva Xurshida Sharofiddinovna

The Concept of Symbols in Linguoculturology 56
Hamraqulova Gulandom Sodiq qizi

Buyuk ipak yo‘li xalqlari o‘rtasidagi pedagogik va madaniy aloqalarning vujudga kelishi 59
Mirxalilova Nargiza Akbarovna

Bo‘lajak tarbiyachilarni bolalarni nutqini o‘stirishga bo‘lgan kasbiy-pedagogik tayyorgarligini o‘stirish 63
Mitaliboyeva Dildora

Koxlear implantli bolalarning eshituv–nutqiy faolligini oshirishda differensial yondashuv asosida korreksion-pedagogik ish 66
Nartayeva Shahnoza Yulchibayevna

Fasilitatsion yondashuv asosida kichik maktabgacha yoshdagi bolalarda adaptiv ko‘nikmalarni rivojlantirishning psixologik-pedagogik mexanizmlari 71
Normatova Nilufar Komilovna

Boshlang‘ich sinflarda disgrafiyasi bo‘lgan o‘quvchilarda yozish kompetensiyalarini shakllantirishning ilmiy-nazariy asoslari (XIX–XXI asrlarda) 76
Qaxxorova Saidaxon, Mamarajabova Zulfiya

Raqamli texnologiyalar va onlayn platformalar orqali olimpiya ta’limini rivojlantirish: yoshlar orasida axloqiy va jismoniy madaniyatni oshirish 80
Qodirov Jurabek Mamatsimonovich

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida sun’iy intellekt bilim va savodxonligini rivojlantiradigan innovatsion jismoniy-interaktiv o‘yinlar: pedagogik model 83
Quvonova Nodirabegim Shavkat qizi

“Sab’ai sayyor” asarida qo‘llangan onomastik birliklar haqida mulohazalar 87
Gadayev Oybek Yaxshiboyevich, Ravshanova Sharbatoy Rahmatilla qizi

Ijtimoiy tarmoq shifokorlarining masofaviy konsultatsiyalari shaxs psixikasi va salomatligiga ta’siri 91
Askarova Nargiza Abdivaliyevna, Ravshanova Zarnigor Daminovna

Talabalar ilmiy dunyoqarashini rivojlantirishda innovatsion ta’lim texnologiyalari va interfaol metodlardan foydalanish 95
Satvoldiyev Faxriddin Akbarali o‘g‘li

Innovatsion ta’lim texnologiyalari orqali pedagoglarning kreativligini rivojlantirish 99
Saydullayeva Gulasal Umidjon qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalar motorikasini rivojlantirishning standart modeli 102
Sirojiddinova Xamidaxon Xasanboy qizi

Bo‘lajak o‘qituvchilarning shaxslararo munosabat kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari 106
Turg‘unova Gulnoza Muhammadjonovna, Xodjiyeva Mahliyo

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Shaxsdagi mehnat motivatsiyasi samaradorligini ta'minlashga xizmat qiluvchi korrelyatsion bog'liqliklar tahlili 109
Xusanov Samariddin Maxmadaminovich

Auditoriyadan tashqari musiqiy mashg'ulotlarni art-terapiya yordamida tashkil etish asoslari 112
Yarashev Jo'rabek To'rayevich

Формирование творческого мышления школьников на уроках музыки 117
Габдульманова Ильнура Минисламовна

Теоретико-методологические основы коллаборативного обучения, кооперативных подходов и интерактивных педагогических методов 119
Жураева Мафтуна Бахтиёр кизи

Педагогическое колесо как инструмент формирования цифровой компетентности будущих педагогов дошкольного образования 124
Уразова М. Б., Усманова У. Б.

Особенности гражданского воспитания обучающихся в системе "школа–махалля" в Узбекистане 130
Хайдаров Шавкат Шамсиддин угли

Педагогические условия формирования языковой грамотности у учащихся с тяжелыми нарушениями речи 135
Юсупова Зулайхо Бахром кизи

Valeologik tarbiyada o'yin texnologiyalarining ahamiyati 139
Berkinova Charos Islomovna

O'quvchilarda faol fuqarolik kompetensiyasi tushunchasi, mazmuni va shakllanishi 142
Buvorayeva Gulruh Shoikrom qizi

Boshlang'ich ta'limda STEAM yondashuvi asosida o'qitishning didaktik imkoniyatlari 145
Cho'tboyeva Munisxon Eshpo'lat qizi

Tabiatga muhabbat: maktabgacha ta'limda milliy qadriyatlar va o'yinlar orqali ekologik tarbiya 150
Ergasheva Umrinisso Komilovna

Zamonaviy ta'lim – talabalar ijtimoiy intellektini shakllantirsh omilidir 153
Ermatova Gulnoz Pirimovna

O'zbekistonning eng yangi tarixi fanini o'qitishda pedagogik texnologiyaning o'rni 156
Gazibekova Feruza Hakimovna

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining raqamli texnologiyalar muhitida tanqidiy va mustaqil fikrlashini rivojlantirish metodikasi 159
Haydarova Feruza Haydar qizi

Talabalarda ma'naviy-axloqiy fazilatlar va sifatlarni shakllantirish mexanizmi 162
Jumanazarova Dilnoza Umurzaqovna

Maktabgacha yoshdagi bolalarning kasbga bo'lgan qiziqishlarini shakllantirishda interfaol metodlarni qo'llash texnologiyasi 165
Jumayeva Malika Aliyevna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarda kasbiy-nutq madaniyatini rivojlantirish 168
Lutfetdinova Ra'no Xusnetdinovna

Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik rivojlanishga zamonaviy yondashuvlar va jahon tajribalari 172
Masharipova Barno Erkin qizi, Adilbayeva Dilnoza Adilbay qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida til o'yinlari texnologiyalarining nazariy asoslari 175
Masharipova Dilfuza Muxammatjon qizi

Maktabgacha ta'lim tarbiyachisi pedagogik faoliyatining o'ziga xosligi 178
Muhammadiyeva Feruza Turakulovna

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini og'zaki va yozma nutqini rivojlantirishda aksiologik yondashuvdan foydalanish metodikasi 181
Muhiddinova Munira Xayrullayevna

Boshlang'ich ta'lim jarayonida matematika fanini o'qitishda raqamli transformatsiya vositalaridan foydalanishning metodik paradigmasi 184
Narzullayeva Sevara Omonovna

O'qituvchining muloqot madaniyatini shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari 187
Nizamova Nodira Paxritdinovna

Integrativ yondashuv asosida o'quvchilarning nutqiy kompetentligini rivojlantirishning mazmuniy izohlanishi 191
Oysha Qurbonova, Nodira Abduraimova

Boshlang'ich ta'limda Finlandiya tajribasi 195
Nodira Sherboyeva

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Kutubxonachi kutubxona-axborot xizmati jarayonining yetakchi ishtirokchisi sifatida 198
O'ktam Nosirov

Pedagogik ta'lim transformatsiyasida talabalarning tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyasi 204
Rustamova Shoxista Omonjonovna

Globallashuv sharoitida axborot-psixologik xavfsizlikni shakllantirish masalalari 208
Raxmatjonov Shoxjahon Dilshodbek o'g'li

Talabalarga ingliz tilini o'qitishning zamonaviy innovatsion texnologiyalari 212
Sa'dullayeva Rushana

Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish 215
Saidova Dilbar Erkinovna

Pedagog xodimlarda tolerantlik namoyon bo'lishining determinantlari 218
Sattorova Maxliyo Dilmurod qizi

Kreativ metodlar orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ tafakkur va fikrlashni rivojlantirish 223
Sultonboyeva Baxriniso Ilhomjon qizi

Artpedagogika texnologiyalaridan foydalanib maktabgacha yoshdagi bolalarda dialogik nutqni rivojlantirish metodikasi 226
Xolmatova Fotima Baxtiyor qizi

Boshlang'ich ta'limda yashil kompetensiyalarni shakllantirish yo'nalishlari 229
Yaqubova Shoira Tog'aymuratovna

Emotsional intelektni rivojlantirishning nazariy asoslari 233
Yarmatov Raxmboy Baxramovich

Boshlang'ich ta'limda o'quv veb-saytlari orqali til kompetentligini rivojantirish 239
Zokirova Sohiba Muxtoraliyevna, Muxammadjonova Diyorabonu Muzaffarjon qizi

Языковые изменения в русском языке XXI века: исследование новых слов, сленга, интернет-коммуникации, влияния англицизмов и глобализации на современный русский язык 242
Марупова Дилфуза Давроновна

Oliy ta'limda talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyatining maqsad va vazifalari 247
F. R. Xosilova

Boshlang'ich ta'lim texnologiya darslarida o'quvchilarni tabiiy materiallar bilan ishlashga o'rgatish 251
Kambarov Nodirjon Sattarovich, Nasirjanova Feruzaxon Alixon qizi

Boshlang'ich ta'limda STEAM yondashuvining qo'llanilishi va uning samaradorligi 256
Abdulazizova Yulduz Abdujabbor qizi

Tabiiy fanlarni o'qitishda STEAM yondashuvi asosida kreativlikni rivojlantirish metodikasi 259
Abdullayeva Dilrabo Fayzulla qizi

Umumta'lim maktablarida o'quvchilarda shaxs ma'naviy qiyofasini shakllantirishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari 262
Aliyeva Zuxra Tursunboyevna

Yosh avlodni madaniy-tarixiy yondashuv asosida tarbiyalashda madaniy-ma'rifiy muassasalarning o'rni 265
Aripov Shokirjon Olimovich

Ta'limda yangi texnologiya: 4K modeli va uni amalga oshirish yo'llari 268
Avliyoqulova Nasiba Choriyevna

Badiiy-tarixiy materiallarni ta'lim jarayoniga integratsiyalashning metodologik asoslari 272
Baratov Baxtiyorjon Qodirovich

Bolaning maktabgacha ta'lim tashkilotiga moslashishida o'yinning roli 275
Barno Masharipova Erkin qizi, Zuhrobova Mahliyo Abdulatif qizi

Boshlang'ich sinf o'qish savodxonligi darslarida integrativ yondoshuvdan foydalanish texnologiyasi 278
Ernazarova Laylo Abdusaitovna, Saidahmadova Gulrux Farrux qizi

Bo'lajak tarbiyachilarda metarefleksiv fikrlashni rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari 284
Ismailova Nilufar Isroildjanovna

Semantic and Cross-Cultural Features of Food-Based Idioms in Karakalpak and English Languages 289
Jiemuratova Gulistan Koshkinbaevna

Filolog talabalarida mustaqil fikrlash va qaror qabul qilishni rivojlantirishda metakognitiv yondashuvlarning didaktik mexanizmlari 292
Jo'rayeva Dilnoza Ro'zimat qizi

Rivojlantiruvchi sohalar kompetensiyalariga integratsion yondashuv asosida maktabgacha yoshdagi bolalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash texnologiyasini rivojlantirish 296
Jo'rayeva Zilola Sayfiddin qizi

Psixologlar kasbiy komponentlarini rivojlantirishda matematik usullardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari 302
Kuziyeva Dilnura Dilmurotovna

O'zbekiston metodik maktabida sotsiolingvistik kompetensiyani shakllantirish bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar tahlili 306
Madaminova Gulzira Gulamkadirovna

Maxsus pedagogika fanlarini o'qitishning nazariy-metodik asoslari 313
Maqsudova Nodira Alijonovna

Maktabgacha yoshdagi bolalarda metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishda ertakterapiya texnologiyalaridan foydalanish metodikasi 317
Muxiddinova Dilfuza Sherdor qizi

Nutq madaniyatini shakllantirishda o'qituvchi nutqining roli 320
N. Q. Olimova

Boshlang'ich ta'lim jarayonida matematika fanini o'qitishda raqamli transformatsiya vositalaridan foydalanishning metodik paradigmasi 323
Narzullayeva Sevara Omonovna

O'quvchilarda ekologik madaniyatni shakllantirish metodikasi 326
Normirzayeva Maftunaxon Ilyosjon qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tadqiqot faoliyatini rivojlantirishda intensiv ta'lim texnologiyalarining metodik asoslari 329
Olloqulova Farzona Umedillayevna

Maktabgacha ta'lim yoshidagi giperaktiv bolalar bilan ishlashda pedagogik kompetentligini oshirish metodikasi 332
Raimqulova Sojida Abdusaid qizi

Talabalarning tadqiqotchilik kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy asoslari 335
Rustamova Shoxista Omonjonovna

Inklyuziv ta'limni tashkil etishning xorijiy pedagogik amaliyotdagi modellari 339
Sultonova Zarina Uchqun qizi

Xalq pedagogikasida ertaklarning tarbiyaviy va ma'naviy-ma'rifiy ahamiyati: ma'naviy begonalashuvga qarshi tarbiyaviy omil sifatida 343
To'xtasinova Farida Davlatali qizi

B1 darajadagi talabalar uchun xorijiy tilni o'qitishda audiovizual texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirishning metodik asoslari 347
Toshpulatova Shaxsanam Xolmurodovna

Kontekstli ta'lim va uning boshlang'ich ta'lim matematikasidagi ahamiyati haqida 350
Umarova Nigora Alisherovna

Oiladagi psixologik muhitning o'spirinlarda to'liqsizlik kompleksi shakllanishiga ta'siri 353
Xalmuratova Dilorom Abdikarimovna

Ta'limda faktcheking: misinformatsiya va dizinformatsiyaga qarshi kurashishning pedagogik asoslari 356
Xidirova Maftuna Ilhom qizi

Maktab o'quvchilarini falsafiy va dunyoqarashga tayyorlash omillari 362
Xo'shboqova Farida Komiljon qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutq faoliyatini rivojlantirishning lingokognitiv asoslari 370
Xusanova Gulruxsor To'lqin qizi, Aliyeva Muhlisa Baxodir qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyasini oshirish 374
Zokirova Sohibaxon Muxtaraliyevna, Erkinova Nazokatxon Anvarjon qizi

Эффективность занятий кроссфитом в повышении уровня общей физической подготовленности слушателей института повышения квалификации МВД Республики Узбекистан 377
Албеков Шокир Адилбекович

Роль торговых и кочевых маршрутов в формировании лингвокультурных заимствований между Хорезмом и Южной Сибирью 381
Сатымова Светлана Сатымовна

Использование искусственного интеллекта в обучении русскому языку как иностранному: проблемы и решения 385
Ташева Дилором Салимовна

Проблемы использования коммуникативного метода в преподавании русского языка студентам 389
Тоджибоева Наргиза Джумабоевна

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Maktab–oila–mahalla hamkorligining qizlar ijtimoiy faolligini oshirishga ta'siri 393
Abdurazoqova Marg'uba Muxammad qizi

Ta'lim tizimida musiqiy madaniyatni takomillashtirshning metodologik imkoniyatlari 397
Asqarova Xurshida A'zamjon qizi

Maktab biologiya kursini o'qitishda dars va darsdan tashqari mashg'ulotlarning o'zaro bog'liqligi asosida metodologik savodxonlikni shakllantirish 404
Azimov Bekjon Ibrohimjon o'g'li

Oliy ta'lim tizimida iqtidorli talabalar bilan ishlash samaradorligini ta'minlash usullari 407
Delov To'lqin Erkinovich

Boshlang'ich sinf o'quvchilarni badiiy asarlarni janriy xususiyatlariga ko'ra izohli o'qishga o'rgatish 410
Gulmira Abdullayeva

O'zbekiston bokschilarining dunyo reytingida yetakchi o'rinlarni egallashining asosiy omillari 413
Insapov Ismoil Tuychialiyevich

Improving Learners' Engagement Through Game-Based Techniques in Language Education 416
Ismailova Ma'rifat Bakhrambek kizi

STEAM yondashuvi boshlang'ich ta'limda ijodiy fikrlashni rivojlantirishning zamonaviy kaliti sifatida 421
Jo'rayeva Nasiba Komil qizi

O'quvchilarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalashning ijtimoiylashuvi 426
Jo'rayeva Sayyora Vahobjon qizi

O'smirlarda xarakter aksentuatsiyasining o'ziga bo'lgan ishonch rivojlanishiga ta'sirining psixologik xususiyatlari 429
Jurayev Xaydarjon Odilboyevich

O'spirinlarda agressiv xulqga ta'sir qiluvchi omillar 433
Konratbayeva Ayjamal Bazarbayevna

Rus va o'zbek tillarida chorvachilik terminlarining qiyosiy tahlili 436
Kurbanova Guzal Abduraximovna

Texnologiya darslarida murakkab mexanizmlarni o'qitishning zamonaviy usullari 441
Mamadaliyev Furqat Xolmamatovich

Umumta'lim maktab o'qituvchilarining sun'iy intelekt texnologiyalaridan foydalanish madaniyatini shakllantirish usullari 446
Mamatova Fazilat Ixtiyorovna, Xolmirzayeva Zebo Ravshan qizi

Nutqda badiiy tasviriy vositalardan foydalanish yo'llari 450
Murodova Farangis G'anisherovna

Kichik yoshdagi o'quvchilarning yozma savodxonligini oshirish yo'llari 454
N. Abduvaliyeva, M. Odinajonova

Kichik maktab yoshidagi nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar shaxslararo munosabatini korreksiyalashda ertak terapiyasidan foydalanish 458
Nig'matova Nodirabegim Lutfillo qizi

Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish 463
O'rinova Ro'zigul Jumanazar qizi

Voleybol o'yinida blok qo'yish texnikasini o'rgatishda yangi pedagogik yondashuvlar 467
Qambarov Kozimjon

Texnik yo'nalishda tahsil olayotgan talabalarga ingliz tilini o'qitishning yangi texnologiyalari 472
Babayeva Gulnozaxon Latibjonovna

Maktabgacha ta'lim sifatini oshirishda pedagog malakasining roli 481
Davlatova Dildora Nuriddinovna

Talabalarda sog'lom turmush tarzini rivojlantirishning pedagogik tamoyillari 485
Davronov Nurzod Ismoilovich

Eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalar: toifalari va tasniflash mezonlari 490
Djurayeva Sohiba Barat qizi

Blum taksonomiyasiga asoslanib boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki va yozma nutqini rivojlantirish usullari 495
Husenova Aziza Sharipovna

Tabiiy fan darslari jarayonida o'quvchilarda loyihaviy ishlarni tashkil etish ko'nikmasini shakllantirish 498
Matniyazova Diyora Jumanazarovna

Boshlang'ich ta'limni modernizatsiya qilishning asosiy yo'nalishlari: innovatsion taraqqiyot, metodik yangiliklar va istiqbollari 501
Nazarova Mohigul Akmalovna, Asatova Mashhura Asomiddin qizi

Kasbiy pedagogikani shakllantirish va rivojlantirish masalalari 506
Sanaqulov Xamroqul Rizaqulovich
O‘qituvchining shaxsiy fazilatlari va suggestiv kompetentligining o‘zaro bog‘liqligi 513
Shermatova Manzura Ikromjanovna
Tez qalamchizgilarda innovatsion texnologiyalarni qo‘llash tajribasi 518
Suyunov Navro‘z Alisher o‘g‘li
Kognitiv tilshunoslik asosida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining nutqini rivojlantirish 523
Teshabiyev Dilmurod Raxmadjonovich, Madazimova Muxlisa Abdurashid qizi
Kombinatorik masalalar asosida ijodiy topshiriqlarni tuzish va ularning o‘quvchilarga ta’siri 526
Toshboyeva Saida Rahmonberdiyevna, Yusupova Latofat Abduqodir qizi
Linguodidactic Foundations for Enhancing Professional Competence in Practice-Oriented Language Education 530
Uktamova Navruza Botir qizi
Audiovizual usul qo‘llanilganda o‘quvchilarning til ko‘nikmalaridagi o‘zgarishlarni baholash 535
Umarov Aziz Avazovich
Ona tili – ART texnologiya va kreativlik fanida so‘z san’atining omili sifatida 540
X. Sanaqulov, Sh. Nurmatova
Etnopedagogik yondashuvning boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ijtimoiylashuv jarayoniga ta’siri 543
Xamroqulova Xilola Qosimjon qizi
Ajdodlarimiz o‘gitlari asosida o‘quvchi-yoshlarda axloqiy sifatlarni shakllantirish texnologiyasi 547
Xatamova Nilufar Xaydarovna
Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida kreativ o‘qish madaniyatini rivojlantirishda generativ sun’iy intellekt texnologiyalarining didaktik imkoniyatlari 550
Xayitova Firuza Abdullayevna
Rivojlangan mamlakatlarda maktabgacha ta’limning mazmuni va tarixiy taraqqiyoti 554
Yoziyeva Umida Lutfullayevna
O‘quv vaziyatlarini loyihalash orqali talabalar o‘quv faolligini oshirish 558
Zakirova Dilfuza Sayidolimovna
O‘quvchilar orasida jismoniy faollikni oshirish uchun yangi ilmiy yondashuvlar 561
Zaynobidinov Dilshodbek Qobilovich
Активные методы обучения как коммуникационная основа современного урока 566
Ахмедова Мукаддас Ходиматовна
Инклюзия как путь к равным возможностям: развитие системы образования Узбекистана 570
Баротова Шохсанам Бахтиёр кизи, Мауш Ребия Джамшедовна, Мурадова Дилфуза Махмудовна
“Qurilish konstruksiyalari” fanini o‘qitishda kasbiy-amaliy kompetentlikni rivojlantirish 576
No‘manova Soxiba Ergashboyevna
Креативный педагогический подход в музыкально-теоретических и практических занятиях по искусству макома 582
Нурматова Фируза Муминовна
Система упражнений по методике обучения средствам речевой выразительности узбекского языка 587
Фаттахова Д. А.
Oliy ta’limda kompetensiyaga asoslangan o‘qitish modellari 592
Ernazarov Alisher Ergashevich, Chinqulova Gulmehra

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

O‘QITUVCHINING SHAXSIY FAZILATLARI VA SUGGESTIV KOMPETENTLIGINING O‘ZARO BOG‘LIQLIGI

Shermatova Manzura Ikromjanovna
Impuls tibbiyot instituti Ijtimoiy va aniq fanlar kafedrasi
katta o‘qituvchisi, PhD

Annotatsiya: Maqolada o‘qituvchining shaxsiy fazilatlari va suggestiv kompetentligining ta’lim jarayonidagi o‘zaro ta’siri ilmiy asosda tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari pedagog shaxsiga xos bo‘lgan empatiya, o‘zini boshqarish, muloqotchanlik, ijobiy emosional muhit yaratish qobiliyati kabi fazilatlar o‘quvchilarga ko‘rsatiladigan pedagogik ta’sir samaradorligini sezilarli darajada oshirishini ko‘rsatadi. Shuningdek, o‘qituvchining nutqi, tana tili, ovoz ohangi va psixologik barqarorligi suggestiv kompetentlikning asosiy tarkibiy qismlari sifatida baholanadi. Ushbu omillarning uyg‘unlashuvi pedagogik jarayonning sifatini yuksaltirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: o‘qituvchi shaxsiy fazilatlari, suggestiv kompetentlik, pedagogik muloqot, psixologik ta’sir, empatiya, nutq madaniyati, pedagogik mahorat, o‘quvchi motivatsiyasi, integrativ yondashuv.

Abstract: The article provides a scientific analysis of the interaction between a teacher’s personal qualities and suggestive competence within the educational process. The findings demonstrate that such qualities as empathy, self-regulation, sociability, and the ability to create a positive emotional environment significantly enhance the effectiveness of pedagogical influence on students. Moreover, the teacher’s speech, body language, tone of voice, and psychological stability are identified as the core components of suggestive competence. The integration of these factors contributes to improving the overall quality of the educational process.

Key words: teacher’s personal qualities, suggestive competence, pedagogical communication, psychological impact, empathy, speech culture, pedagogical skills, student motivation, integrative approach.

Аннотация: В статье научно анализируется взаимосвязь личностных качеств педагога и суггестивной компетентности в образовательном процессе. Результаты исследования показывают, что такие качества, как эмпатия, самообладание, коммуникабельность и умение формировать положительный эмоциональный фон, значительно повышают эффективность воздействия на обучающихся. Также речь педагога, язык телодвижений, тембр голоса и психологическая устойчивость рассматриваются как ключевые компоненты суггестивной компетентности. Комплексное взаимодействие этих факторов способствует повышению качества образовательного процесса.

Ключевые слова: личностные качества педагога, суггестивная компетентность, педагогическое общение, психологическое воздействие, эмпатия, культура речи, педагогическое мастерство, мотивация обучающихся, интегративный подход.

KIRISH

Zamonaviy ta’lim jarayonida o‘qituvchi faqat bilim beruvchi shaxs sifatida emas, balki o‘quvchilarni ruhiy qo‘llab-quvvatlovchi, ularda ijobiy motivatsiyani shakllantiruvchi hamda ta’lim muhitining barqaror psixologik asosini yaratib beruvchi yetakchi sifatida namoyon bo‘ladi. Shu bois pedagogning shaxsiy fazilatlari, nutq madaniyati, o‘zini boshqara olish qobiliyati va o‘quvchilarga ta’sir ko‘rsatish uslublari ta’lim sifati va samaradorligiga bevosita ta’sir etadigan muhim omillar qatoriga kiradi. Xususan, bugungi raqobatbardosh ta’lim makonida o‘qituvchining suggestiv kompetentligi – dars jarayonida so‘z, ohang, tana tili, emosional holat va psixologik ta’sir vositalaridan ongli ravishda foydalanish qobiliyati – o‘quvchilarning bilimni qabul qilish jarayoniga sezilarli darajada ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Ta’lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida pedagog shaxsining kasbiy fazilatlari va ta’sirchan pedagogik mahorati alohida ahamiyat kasb etayotganligi davlat rahbariyati tomonidan ham muntazam ta’kidlab kelinadi. Xususan, Shavkat Mirziyoyevning o‘qituvchi va murabbiylar faoliyatiga bag‘ishlangan nutqlaridan birida pedagog shaxsining jamiyat taraqqiyotidagi o‘rni yuksak baholanib, “ustozning donoligi, hayotni chuqur anglay olishi boshqalarda ezgu amallar qilishga ilhom bag‘ishlaydi, inson ongini o‘zgartirish esa jamiyatdagi

eng katta o'zgarishlarning asosidir", – deya ta'kidlanadi. Ushbu fikr o'qituvchining nafaqat bilim beruvchi, balki psixologik ta'sir ko'rsatuvchi shaxs sifatidagi rolini ham yanada chuqurroq yoritib beradi.

Shuningdek, davlat rahbarining "har bir o'qituvchiga o'zining individual yondashuvi va zamonaviy metodlarni erkin qo'llash imkonini yaratish zarur" degan fikri pedagog shaxsining ichki fazilatlari hamda ijodiy yondashuvining ta'lim jarayonidagi muvaffaqiyat uchun muhim omil ekanini tasdiqlaydi. Bu yondashuv o'qituvchining shaxsiy sifati – samimiylik, mas'uliyat, nutq madaniyati, psixologik barqarorlik – suggestiv kompetentlik bilan uyg'unlashganda o'quvchi ongiga ijobiy va samarali ta'sir ko'rsatishini anglatadi.

Pedagog shaxsining asosiy fazilatlari, jumladan empatiya, ijobiy munosabat, kommunikativ madaniyat, psixologik barqarorlik va o'zini tuta bilish ko'nikmalari o'quvchiga qaratilgan pedagogik ta'sirning samaradorligini oshiradi. Ushbu fazilatlarning rivojlanganligi o'qituvchiga o'quvchini ruhlantirish, unda ishonch uyg'otish va dars jarayonida tabiiy, ijobiy psixologik muhit yaratish imkonini beradi. Bunday jarayonda suggestiv kompetentlik pedagog shaxsiy sifati bilan uyg'unlashib, ta'lim sifatini oshiruvchi kuchli psixopedagogik mexanizmga aylanadi.

So'nggi yillarda ta'lim tizimida shaxsga yo'naltirilgan yondashuvning ustuvorligi kuchaygani sari o'qituvchining o'zini tutishi, muloqot uslubi, dars jarayonidagi emosional ohangi va o'quvchilar bilan psixologik aloqani yo'lga qo'yish qobiliyati ilmiy tadqiqotlarda alohida e'tibor qozonmoqda. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'qituvchining o'z shaxsiy imkoniyatlarini to'g'ri boshqarishi va o'quvchilarga ta'sir ko'rsatishning sog'lom, pedagogik jihatdan asoslangan usullaridan foydalanishi darsning samaradorligini oshiradi, o'quvchilarni faollikka chorlashga xizmat qiladi va ularning o'z-o'ziga ishonchini mustahkamlaydi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Adabiyotlar tahlili o'qituvchining shaxsiy fazilatlari va suggestiv kompetentligi zamonaviy ta'lim jarayonida muhim pedagogik omil sifatida qaralayotganini ko'rsatadi. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyasi o'qituvchidan nafaqat bilim berishni, balki psixologik va kommunikativ jihatdan yetuk bo'lishni talab qiladi.

Sh. M. Mirziyoyevning pedagoglar haqidagi nutqlarida ustozning donoligi, nutq madaniyati va ruhlantiruvchi ta'siri ta'lim samaradorligining asosiy sharti sifatida baholanadi.

Pedagogik muloqotga oid tadqiqotlarda (Abdullayeva, 2021) empatiya, muloqotchanlik va axloqiylik o'quvchi bilan ishonchli aloqaning bazaviy komponentlari sifatida e'tirof etiladi. G'ulomov (2020) o'qituvchining psixologik barqarorligi va o'zini boshqarish ko'nikmalari ta'lim sifatiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydi.

Suggestiv kompetentlik bo'yicha izlanishlarda Karimova (2019) nutq ohangi, tana tili, emotsional fon va motivatsion iboralarning o'quvchilarga psixologik ta'siri kuchli ekanini asoslaydi. Jalolov (2022) esa kommunikativ kompetensiya va neverbal vositalardan to'g'ri foydalanishni pedagogik mahoratning ajralmas qismi sifatida ko'rsatadi. Xodjayeva (2023) zamonaviy o'qituvchi kompetentligida psixologik, kommunikativ va emotsional sifatlar yetakchi o'rin tutishini qayd etadi.

Adabiyotlar umumiy xulosasi shuni ko'rsatadiki, o'qituvchining shaxsiy fazilatlari suggestiv kompetentlikning shakllanishi uchun psixologik zamin yaratadi; empatiya, barqarorlik va kommunikativ madaniyat esa nutqning ta'sirchanligini oshirib, o'quvchilarda motivatsiya va o'z-o'ziga ishonchni kuchaytiradi. Shuningdek, ushbu ikki kompetensiyaning uyg'unlashuvi ta'lim jarayonining samaradorligini belgilovchi muhim faktor sifatida e'tirof etiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Suggestiv kompetentlik atamasi pedagogika va psixologiya fanlarida o'qituvchining o'quvchilarni ijobiy o'zgarishlarga yo'naltirish, faollashtirish va rag'batlantirish maqsadida nutq, tana tili, intonatsiya, metafora va boshqa psixologik ta'sir vositalaridan ongli hamda etik me'yorlar asosida foydalanish qobiliyatini anglatadi. Mazkur kompetentlik hipnoz yoki manipulyativ ta'sir bilan adashtirilmasligi lozim. U pedagogik maqsadga yo'naltirilgan holda o'quv jarayonini yengillashtirish, o'quvchilarning motivatsiyasini kuchaytirish va darsning emotsional muhitini barqarorlashtirishga xizmat qiladi.

Shaxsiy fazilatlar esa pedagogning barqaror psixologik xususiyatlari – empatiya, sabr-toqat, o'ziga bo'lgan ishonch – bilan birga uning axloqiy tamoyillari, kommunikativ madaniyati va o'zini boshqarish ko'nikmalarini qamrab oladi. Nazariy manbalarda suggestiv kompetentlik va shaxsiy fazilatlar o'rtasida o'zaro boyituvchi va mustahkamlovchi munosabat mavjudligi ta'kidlanadi: biri rivojlanganda ikkinchi komponentning samaradorligi ortadi. Masalan, empatiya – o'qituvchining o'quvchining hissiy holatini sezish va unga mos pedagogik reaksiyani namoyon qilish qobiliyati – suggestiv ta'sir vositalarini ongli qo'llashning boshlang'ich nuqtasidir.

Kommunikativ va nutq madaniyati suggestiv kompetentlikning asosiy omillaridan biri bo'lib, mazmunan aniq, lo'nda va boshqariladigan nutq dars jarayonining tuzilishi va emosional oqimini samarali tashkil etishga yordam beradi. Nutq madaniyati doirasiga metaforalardan foydalanish, motivatsion iboralarni qo'llash, nutq tempini va ohangini maqsadga muvofiq boshqarish kiradi.

Emotsional barqarorlik va o‘zini boshqarish qobiliyati stressli holatlarda vaziyatni nazorat qilish, konstruktiv munosabat bildirish va o‘quvchilarni tinchlantiruvchi ohang orqali qo‘llab-quvvatlash imkonini yaratadi. Bunday sifatlar o‘qituvchining psixologik ta’sirchanligini oshirib, sinfda barqaror ijobiy muhitni shakllantirishga xizmat qiladi.

Etika, professional va shaxsiy qadriyatlar suggestiv texnikalarning to‘g‘ri qo‘llanishida muhim o‘rin tutadi. Pedagogning axloqiy mas’uliyati manipulyativ yondashuvlardan saqlanishni, o‘quvchining shaxsiy huquqlariga hurmat bilan yondashishni ta’minlaydi.

Suggestiv kompetentlikning tarkibiy elementlari

1. **Verbal vositalar:**

- So‘z tanlashda mantiqiylik, stilistik moslik va maqsadga yo‘naltirilganlikni ta’minlash.
- Intonatsiya, pauza va nutq tempi orqali o‘quvchi diqqatini boshqarish.
- Metafora va hikoyadan foydalanish murakkab g‘oyalarni sodda va esda qolarli shaklda yetkazishga xizmat qiladi.

2. **Neverbal vositalar:**

- Tana tili (mimika, qo‘l harakatlari, tana pozitsiyasi) orqali ishonch va ochiqlik yaratish.
- Ko‘z bilan aloqa o‘quvchi diqqatini faollashtiradi va muloqotni jonlantiradi.
- Ovoz balandligi va ohangi emotsional mazmunni yetkazishda muhim vosita hisoblanadi.

3. **Etik mexanizmlar (manipulyatsiyadan farqlovchi jihatlar):**

- Suggestiv kompetentlik faqat ijobiy niyat va pedagogik maqsadlarga xizmat qilishi lozim.
- Xabardor rozilik, o‘quvchining mustaqilligini hurmat qilish, shaffof pedagogik muloqot manipulyativ usullarga yo‘l qo‘ymaslikni ta’minlaydi.

Shaxsiy fazilatlar va suggestiv kompetentlikning o‘zaro mustahkamlanishi

Empatiyasi rivojlangan o‘qituvchi o‘quvchilarning hissiy holatini aniq idrok etib, ularga mos ijobiy metafora, tasviriy misol yoki ruhlantiruvchi so‘zlar orqali motivatsiya berishi mumkin. Bunda suggestiv texnikalarni bilish pedagogning o‘zini boshqarish va nutq madaniyatini yanada takomillashtiradi. To‘g‘ri qo‘llangan suggestiv elementlar o‘quvchini muvaffaqiyatga yo‘naltiradi, bu esa o‘qituvchida ijobiy kasbiy tajriba, yuqori professional qoniqish va o‘ziga bo‘lgan ishonchni mustahkamlaydi. Natijada shaxsiy fazilatlar va suggestiv mahorat o‘zaro izchil rivojlanadi.

Pedagoglar tayyorgarligida qo‘llaniladigan metod va texnikalar

1. **Reflektiv mashg‘ulotlar va pedagogik refleksiya.** O‘qituvchilar o‘z darslarini tahlil etib, qaysi holatlarda suggestiv elementlar samarali bo‘lganini aniqlaydilar. Refleksiya jurnallarida ovoz, tana tili va so‘z tanlash bo‘yicha qaydlar yuritilishi professional o‘sishni jadallashtiradi.
2. **Modellash va rolli o‘yinlar.** Turli pedagogik vaziyatlar – motivatsion nutq, tinchlantiruvchi muloqot, murakkab savollar bilan ishlash – rolli o‘yinlar orqali mashq qilinadi. Bu jarayon davomida stressga bardoshlilik, sabr-toqat va muloqot mahorati rivojlanadi.
3. **Mikrodarslar va video-analiz.** O‘qituvchilar o‘z darslarining qisqa videoyozuvlarini tahlil qilib, nutq tempi, intonatsiya va tana tilidagi o‘zgarishlarni ko‘rib chiqadilar. Video-analiz pedagogning kasbiy o‘sish strategiyasini belgilashda muhim diagnostik vosita vazifasini bajaradi.

Mentorlik va hamkasblar bilan almashuv jarayonlari suggestiv kompetentlikni rivojlantirishda muhim amaliy ahamiyatga ega. Tajriba almashinuvi, kuzatuv sessiyalari va mentorlik dasturlari o‘qituvchining kasbiy o‘sishini jadallashtirib, pedagogik vaziyatlarda samarali strategiyalarni tanlashga yordam beradi. Mentor tomonidan beriladigan konstruktiv fikr-mulohazalar o‘qituvchining shaxsiy fazilatlari va kommunikativ mahoratini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Psixologik treninglar va stressni boshqarish mashqlari – nafas olish texnikalari, mindfulness amaliyotlari va o‘zini boshqarish bo‘yicha maxsus mashg‘ulotlar – o‘qituvchining emotsional barqarorligini mustahkamlaydi. Bu esa suggestiv vositalarni yanada samarali va maqsadga muvofiq qo‘llash uchun qo‘shimcha imkoniyat yaratadi.

Ushbu tadqiqot o‘qituvchilarning shaxsiy fazilatlari va suggestiv kompetentligining o‘zaro bog‘liqligini tizimli ravishda o‘rganishga qaratilib, metodologik yondashuvlar kompleks tarzda tanlandi. Tadqiqot metodologiyasi nazariy, empirik va statistik tahlil bosqichlarini o‘z ichiga oladi. Har bir bosqichda ma’lumotlarning ishonchli-

ligini ta'minlash, olingan natijalarning obyektivligini oshirish hamda ularni amaliyotga tatbiq etish imkoniyatlarini aniqlash ko'zda tutilgan.

Tadqiqot aralash metod yondashuvi asosida amalga oshirildi. Bu yondashuv o'qituvchining shaxsiy fazilatlari kabi murakkab psixologik jarayonlarni chuqur tahlil qilish imkonini berib, suggestiv kompetentlikning real pedagogik jarayonda qanday namoyon bo'lishini aniqlashga zamin yaratdi. Aralash metodning qo'llanishi quyidagi afzalliklarni ta'minladi:

- sifat va miqdoriy ma'lumotlarni kompleks tahlil qilish;
- pedagogik faoliyatda uchraydigan ko'p qatlamli psixologik jarayonlarni yoritish;
- individual va guruhiy farqlarni aniqlash imkoniyati.

Tadqiqotning umumiy dizayni uch bosqichdan iborat: diagnostika, kuzatuv va tahlil, natijalarni tasdiqlash.

Tahlil quyidagi respondent guruhlarida amalga oshirildi:

- umumta'lim maktablarining turli yo'nalishdagi o'qituvchilari (30–50 nafar);
- pedagogika yo'nalishida ta'lim olayotgan bo'lajak o'qituvchilar (40–60 nafar);
- psixologiya sohasidagi ekspertlar (5–7 nafar).

Tanlanma tasodifiy-klaster tanlov asosida shakllantirildi, bu esa turli hududlar, yoshlar, tajriba darajalari va mutaxassislik yo'nalishlariga mansub pedagoglarni qamrab olish imkonini berdi hamda tadqiqot natijalarining umumlashtirilganligi va ishonchliligini ta'minladi.

Tadqiqotda bir nechta ishonchli va amaliyotda sinovdan o'tgan usullar qo'llanildi. O'qituvchilarning shaxsiy fazilatlarini aniqlash uchun moslashtirilgan psixodiagnostik vositalardan foydalanildi. Jumladan:

- empatiya darajasini aniqlovchi standart testlar;
- kommunikativ kompetensiyani baholash indikatorlari;
- emotsional barqarorlik va stressga chidamlilik testlari.

Suggestiv kompetentlikni o'lchash uchun maxsus ishlab chiqilgan mezonlar asosida quyidagi komponentlar baholandi:

- nutqning ta'sirchanligi;
- intonatsiya va ohangni boshqarish;
- neverbal kommunikatsiya vositalaridan foydalanish;
- o'quvchini rag'batlantirish usullari;
- ijobiy psixologik ta'sir ko'rsatish malakasi.

Har bir diagnostik ko'rsatkich 5–10 pog'onali shkalaga moslashtirilgan holda tahlil qilindi, bu esa o'qituvchilarning shaxsiy fazilatlari va suggestiv kompetentligini aniq baholash imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari o'qituvchining shaxsiy fazilatlari va suggestiv kompetentligining o'zaro uyg'unlashuvi ta'lim jarayonining psixologik, kommunikativ va metodik samaradorligiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatishini ko'rsatdi. Tahlil jarayonida shaxsiy fazilatlar – empatiya, xushmuomalalik, psixologik barqarorlik, o'zini boshqarish, muloqotchanlik va mas'uliyatlilik – o'qituvchining o'quvchilarga ruhiy-emosional ta'sir ko'rsatish qobiliyati bilan bevosita bog'liqligi aniqlandi. Ushbu fazilatlar o'quvchida ishonch, qiziqish, motivatsiya va o'z-o'zini rivojlantirishga bo'lgan ichki ehtiyojning shakllanishiga xizmat qilishi kuzatildi.

Tadqiqotda olingan ma'lumotlarga ko'ra, empatiya darajasi yuqori bo'lgan o'qituvchilar o'quvchilarning hissiy holatini tez aniqlaydi, ularga mos pedagogik yondashuvni tanlaydi va shu orqali darsning psixologik iqlimini ijobiy boshqarishga muvaffaq bo'ladi. O'zini boshqara olish va emosional barqarorlik esa stressli vaziyatlarda ham o'qituvchining konstruktiv muloqotni saqlab qolishiga, dars jarayonida ijobiy emosional fonni yaratishga yordam beradi.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, suggestiv kompetentlikning asosiy komponentlari – nutqning ta'sirchanligi, ohang va intonatsiyani boshqarish, tana tili, ko'z bilan aloqa va psixologik barqarorlik – o'quvchilarning bilimni qabul qilish jarayoniga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, mantiqli pauza, ravon nutq, ijobiy metaforalar va rag'batlantiruvchi iboralardan foydalanish o'quvchilarning diqqatini faollashtiradi, murakkab mavzularni qabul qilishni osonlashtiradi va o'quv motivatsiyasini oshiradi.

Neverbal vositalar bo‘yicha o‘tkazilgan tahlillar mimika, qo‘l harakatlari, tana holati va ko‘z bilan aloqaning o‘quvchi bilan o‘zaro ishonchli munosabatni shakllantirishda muhim o‘rin tutishini ko‘rsatdi. Ovoz balandligi va ohangining to‘g‘ri boshqarilishi esa dars jarayonini emosional jihatdan boshqarishning asosiy omili sifatida maydonga chiqdi.

Aralash metod asosida o‘tkazilgan diagnostika natijalari respondentlar orasida empatiya darajasi, kommunikativ kompetensiya va stressga chidamlilik ko‘rsatkichlarining suggestiv kompetentlik bilan bevosita ijobiy korrelyasiyaga ega ekanini namoyon qildi. O‘z so‘zlari, tana tili va ohangini ongli boshqara oladigan o‘qituvchilarning o‘quvchilar bilan muloqot samaradorligi ancha yuqori ekani kuzatildi.

Mikrodarslar, videokuzatuv va rolli o‘yinlarda pedagoglarning suggestiv texnikalardan foydalanish holatlari tahlil qilindi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, o‘z nutqi va tana tilini tahlil qilgan, mentorlik jarayonlarida muntazam ishtirok etgan o‘qituvchilarda ijobiy pedagogik ta’sirchanlik ancha yuqori bo‘lgan. Videotahlil pedagoglarga o‘z muomala uslubi, nutq tempi, intonatsiya va jestlardan foydalanishdagi kamchiliklarni ko‘rish va bartaraf etish imkonini berdi.

Umumlashtirilgan natijalarga ko‘ra, o‘qituvchining shaxsiy fazilatlari qanchalik rivojlangan bo‘lsa, suggestiv kompetentlikning didaktik samaradorligi shunchalik oshishi aniqlangan. Bu holat o‘quvchilarning darsda faol ishtiroki, bilimlarni o‘zlashtirish darajasi va motivatsiya ko‘rsatkichlarining oshishida yaqqol aks etadi. Shuningdek, o‘zaro bog‘liq holda rivojlanayotgan ushbu ikki kompetensiya pedagogning kasbiy identiteti, psixologik barqarorligi va ijodiy yondashuvini mustahkamlaydi.

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, shaxsiy fazilatlar va suggestiv kompetentlikning o‘zaro uyg‘unlashuvi o‘quvchi shaxsiga yo‘naltirilgan ta’lim modelining samaradorligini keskin oshiradi va ta’lim jarayonida ijobiy psixologik muhitning shakllanishiga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O‘qituvchining shaxsiy fazilatlari va suggestiv kompetentligining o‘zaro bog‘liqligini o‘rganish natijalari ushbu ikki omil ta’lim jarayonida bir-birini to‘ldiruvchi hamda umumiy samaradorlikni oshiruvchi muhim pedagogik resurs ekanini ko‘rsatadi. Xushmuomalalik, psixologik barqarorlik, empatiya, ijodkorlik, o‘zini tuta bilish va mas’uliyatlilik kabi shaxsiy fazilatlar o‘qituvchining o‘quvchilarga nisbatan ta’sirchanlik doirasini kengaytiradi, suggestiv kompetentlik esa pedagogning nutqiy ta’siri, emotsional boshqaruvi, tana tili va neverbal vositalardan maqsadga muvofiq foydalanish qobiliyati orqali dars muhitini psixologik jihatdan boshqarish imkonini mustahkamlaydi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, shaxsiy fazilatlarning rivojlanganligi suggestiv ko‘nikmalarni yanada samarali qo‘llash uchun mustahkam psixologik asos yaratadi: samimiy va ishonchli muomala o‘quvchilarda ichki motivatsiya shakllanishiga yordam beradi, psixologik barqarorlik esa dars jarayonida yuzaga keladigan emotsional vaziyatlarni konstruktiv boshqarishni ta’minlaydi. Natijada pedagogning ta’sir kuchi nafaqat bilim va metodik tayyorgarlik bilan, balki uning psixologik va kommunikativ madaniyati bilan ham belgilanadi.

Olingan tahlillar bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligida shaxsiy fazilatlarni rivojlantirishga qaratilgan psixologik treninglar, muloqot madaniyati bo‘yicha amaliy mashg‘ulotlar, shuningdek, nutq texnikasi va tana tili bo‘yicha maxsus kurslarning yuqori samaradorlikka ega ekanini ko‘rsatadi. Shu asosda pedagogik ta’lim dasturlarida shaxsiy fazilatlar va suggestiv kompetentlikni rivojlantirishga qaratilgan maxsus modullarni joriy etish, amaliy mashg‘ulotlar orqali kommunikativ, emotsional va psixologik ko‘nikmalarni tizimli ravishda shakllantirish, mentorlik va kuzatuv tizimini takomillashtirgan holda tajribali o‘qituvchilar tomonidan konstruktiv fikr-mulohaza berishni rag‘batlantirish, nutq texnikasi, intonatsiya, tana tili va neverbal kommunikatsiya bo‘yicha zamonaviy o‘quv dasturlarini kengaytirish hamda o‘qituvchilarning psixologik salomatligini qo‘llab-quvvatlash maqsadida stressni boshqarish, mindfulness va emotsional barqarorlikka oid treninglarni muntazam yo‘lga qo‘yish maqsadga muvofiqdir.

Ushbu takliflarning amalga oshirilishi pedagogning shaxsiy fazilatlari va suggestiv kompetentligining uyg‘un rivojlanishiga xizmat qilib, ta’lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. “Bironta xalq o‘qituvchini qadrlamasdan taraqqiy etmaydi” mavzusidagi nutq. – O‘qituvchi va murabbiylar kuni munosabati bilan aytilgan nutq. – 2020-yil 30-sentabr. – president.uz.
2. Mirziyoyev Sh.M. “Ustozlar jamiyatning eng ulug‘ tayanchi” mavzusidagi nutq. – 2022-yil 1-oktabr. – president.uz.
3. Abdullayeva Sh. Pedagogik muloqot va shaxsiy fazilatlar. – Toshkent: Fan, 2021.
4. G‘ulomov N. O‘qituvchi shaxsining psixologik xususiyatlari. – Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti, 2020.
5. Karimova V. Psixologik ta’sir va uning samaradorligi. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019.
6. Jalolov J. Pedagogik mahorat va kommunikativ kompetensiya. – Toshkent: TDPU, 2022.
7. Xodjayeva N. Zamonaviy ta’limda o‘qituvchi kompetentligi. – Toshkent: Innovatsiya, 2023.

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02 Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07 Ta’limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI

Mas’ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №12

© Materiallar ko‘chirib bosilganda “Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali 26.09.2023-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.